

ASPECTE PRIVIND ACTIVITATEA INSPECTORATULUI GENERAL AL JANDARMERIEI (SEPTEMBRIE 1940-IANUARIE 1941)

Alin Spânu

Summary: From September 1940 till January 1941, the General Inspectorate of Gendarmerie has suffered organizational, personnel and target changes. General Ion Antonescu, the prime-minister, decided to increase the gendarmes' salaries, but at the same time to raise their professional level.

During this time, the gendarmes had to collaborate with the Legionary Police, whose duty was to monitor the activity of the law enforcement. The Iron Guard revenged against the ones that repressed it, so many gendarmes were arrested, abused or even killed. During the Legionary Rebellion (January, 21-23, 1941) the gendarmes confronted with the Iron Guard's members and kept the situation under control.

Keywords: Gendarmerie, the Iron Guard, general Ion Antonescu

Venirea la putere a generalului Ion Antonescu (4 septembrie 1940) a adus schimbări fundamentale în ceea ce privește serviciile de informații, Armata, Direcția Generală a Poliției și Inspectoratul General al Jandarmeriei (I.G.J.). Prin Decretul nr. 3118/12 septembrie 1940 s-au repus în vigoare Legea pentru organizarea Jandarmeriei din 23 martie 1929 și Legea pentru statutul jandarmilor și personalului civil al Jandarmeriei din 29 iunie 1929 și s-a abrogat Decretul-Lege nr. 2370/12 iulie 1940 prin care Corpul de Jandarmi, Direcția Generală a Poliției și Prefectura Poliției Capitalei au fost contopite într-un singur organ de ordine publică și siguranță națională. Astfel, conform Legii din 1929, Jandarmeria era „un Corp organizat milităresc, instituit pentru a veghea în comunele rurale la Siguranța de stat, la menținerea ordinii publice, precum și la executarea legilor și regulamentelor de competența sa”. În atribuțiile sale intrau: prevenirea infracțiunilor, menținerea și restabilirea ordinii publice în caz de tulburări, paza siguranței publice și de stat, strângerea informațiilor privind siguranța statului și acțiunile serviciilor de spionaj străine pe teritoriul rural al țării, cercetarea și urmărirea infracțiunilor prevăzute de legi, urmărirea și prinderea infractorilor, adunarea probelor și înaintarea lor, împreună cu infractorii, autorităților în drept, executarea mandatelor de aducere, de arestare și altele.

Proclamarea României ca stat național-legionar, la 14 septembrie 1940, a dus la o obligată coabitare cu Mișcarea Legionară, autodenumită și Garda de Fier, care a acaparat Ministerul Afacerilor Interne (M.A.I.) aproape în totalitate¹.

La 23 septembrie 1940 se comunică jandarmilor ordinul Conducătorului Statului, generalul Antonescu, privitor la conduita pe care autoritățile civile și militare trebuie să o aibă față de populația minoritară care se evacuează în teritoriile cedate – Basarabia, Transilvania de nord-est, Cadrilater –, cerându-le, să se abțină de la orice fel de manifestări față de aceștia (arestări, confiscări de documente etc.) întrucât asemenea fapte „pot da naștere la complicațiuni diplomatice cu urmări grave”². Peste 3 luni, Ordinul Circular nr. 38831/17 decembrie 1940 a cerut jandarmilor evidența cazurilor de abuzuri, ilegalități (administrative, fiscale, culturale etc.), concedierilor de funcționari, lucrători, muncitori ce s-ar fi făcut de autoritățile române față de populația maghiară din România: „Scopul evidenței ce se va ține la M.A.I este documentarea statului român, pentru a cunoaște exact realitatea și a fi în măsură să combată propaganda maghiară tendențioasă, prin care se încearcă a se justifica atrocitățile și alte abuzuri reale, săvârșite de unguri, față de populația română rămasă în Ardealul cedat”³. Inspectoratele regionale de jandarmi au comunicat la I.G.J note în care nu se regăsesc abuzuri contra populației maghiare⁴, iar I.G.J. a informat M.A.I că nu există fapte reprobabile contra acestei minorități⁵.

A doua zi, 24 septembrie 1940, generalul Antonescu și-a exprimat punctul de vedere în ce privește angajații principalei structuri de ordine publică: „Jandarmeria trebuie să se încadreze în noua viață morală a statului. Jandarmul de mâine nu se mai poate prezenta sub aspectul polițistului împilător, odios și vicios. Jandarmeria deține un rol important

¹ Pentru mai multe detalii, a se consulta: A. Simion, **Regimul politic din România în perioada septembrie 1940-ianuarie 1941**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1976; Mihai Fătu, **Contribuții la studiul regimului politic din România, septembrie 1940-august 1944**, București, Editura Politică, 1984; Dana Honciuc Beldiman, **Statul Național Legionar septembrie 1940 – ianuarie 1941. Cadrul legislativ**, București, INST, 2005.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita ANIC), **fond Inspectoratul General al Jandarmeriei** (în continuare se va cita **IGJ**), dosar nr. 87/1940, f. 6.

³ **Ibidem**, dosar 70/1940, f. 12.

⁴ **Ibidem**, f. 51, 53, 57, 59, 60.

⁵ **Ibidem**, f. 55, 77, 79.

în structura Statului și reprezintă ideea de autoritate în gradul cel mai înalt. Din aceasta rezultă însă și obligațiunea, ca întreaga sa activitate să fie bazată numai pe muncă, legalitate, dreptate, cinste și omenie”⁶. Peste 3 zile, la 27 septembrie 1940, printr-o notă trimisă către M.A.I., șeful guvernului a ordonat „să se creeze o poliție specială a drumurilor, din jandarmi dotați cu motocicletă, pentru controlul și punerea în ordine a circulației” și tot atunci se comunică ministerului ca „prin organele de poliție, administrație și de specialitate (prefecți, veterinari, jandarmi, primari etc.) va asigura controlul executării tuturor măsurilor recomandate pentru menținerea în bună stare a animalelor sancționând sever pe toți acei care se abat de la ele”⁷.

Situația nesatisfăcătoare în care se găseau jandarmii a fost imediat remarcată de noul comandant al I.G.J., generalul Constantin Z. Vasiliu⁸, care, după inspecțiile efectuate în luna septembrie 1940 a constatat „o dezinteresare completă asupra echipării jandarmilor”⁹ și a ordonat „să nu se mai păstreze de inspectorate efecte în magazie, tot să fie distribuit pe legiuni. Să se execute cu cea mai mare grijă reparația efectelor de toate categoriile, astăzi dispunându-se de o alocație de reparație foarte îndestulătoare”¹⁰. În luna octombrie 1940 o inspecție la Batalionul 4 Jandarmi din Dorohoi și Rădăuți, la Compania 13 Poliție și la Batalionul 5 Jandarmi din Iași a constatat o situație nesatisfăcătoare în ce privește cantonarea (oamenii dormeau pe asfalt cu puține paie, locuiau pe întuneric, aveau hrană proastă, stăteau murdari, nespălați și nebarbierți), dar și o proastă organizare și chiar abuzuri (jandarmi postați la intrarea în orașe care „nemulțumeau populația oprind-o, controlând-o și umblându-i

⁶ ANIC, **fond Președinția Consiliului de Miniștri – Cabinetul Militar** (în continuare se va cita **PCM-CM**), dosar nr.142/1940, f. 9.

⁷ **Ibidem**, f. 105.

⁸ General Constantin Z. Vasiliu (n. 16 mai 1882, Focșani – d. 1 iunie 1946, închisoarea Jilava) a deținut funcția de inspector general al Inspectoratului General al Jandarmeriei (din 19 septembrie 1940) și subsecretar de stat pentru Poliție și Siguranță din Ministerul Afacerilor Interne (din 3 ianuarie 1942) până la 23 august 1944, când a fost arestat imediat după mareșalul Ion Antonescu. Pentru mai multe detalii despre viața și activitatea sa, a se consulta: Alin Spănu, **Generalul Constantin (Piki) Z. Vasiliu (1882-1946)** în volumul **Convergențe istorice și geopolitice. Omagiu Profesorului Horia Dumitrescu** (coord. Stela Cheptea, Gheorghe Buzatu), Iași, Casa Editorială *Demiurg*, 2009, p. 289-298.

⁹ ANIC, **fond IGJ**, dosar nr.87/1940, f. 9.

¹⁰ **Ibidem**.

prin bagaje”¹¹ și „dublează gardienii pe străzi făcând o impresie foarte rea pentru public”¹²). Măsurile luate au constat în mutarea Batalionului 5 Jandarmi în alt imobil, ridicarea jandarmilor din posturile fixe de la intrările din orașe și de la dublarea gardienilor publici, precum și reducerea efectivelor (Batalionul 5 la efectivul unei companii iar Batalionul 4 la mai mult de jumătate).

În ședința Consiliului de Cabinet din 10 decembrie 1940, prezidată de șeful guvernului, s-a discutat, printre altele, de îmbunătățirea situației jandarmilor. Însuși generalul Antonescu a expus situația: „Dintr-o promoție de jandarmi, de acum 10-12 ani, mi s-a spus că au dispărut 50%, adică 20 din 40 câți au fost la început. Din aceștia 7-8 s-au sinucis, iar restul au murit de tuberculoză. Tuberculoza este răspândită foarte mult printre jandarmi, și cum să nu fie! Un jandarm are 18 lei pentru hrană. Îl acuzăm că fură. El fură! Sau eu, Stat, îl fur pe el și abuzez de mizeria și neputința omenească. Conducerea Statului este criminală. Ce poate mânca acel individ cu 18 lei pe zi, când numai pâinea costă 13 lei? Apoi, Statul nu-i dă lemne ca să se încălzească. Atunci el este nevoit să fure, ori să doarmă ca o vită. La Lăculețe și la Moroieni, peste 30% din bolnavi sunt jandarmi, plutonieri și ofițeri de jandarmi”¹³. Discutând cu șeful unei promoții de ofițeri de jandarmi, Jacques Vergotti¹⁴, acesta i-a explicat cauzele situației jandarmilor: „Suntem munciți peste puterile omenești și la discreția oricui. Toți abuzează și toți ne alarmează, iar Statul nu ne dă nimic. Nu ne ajută ca să trăim omenește”¹⁵. Generalul Antonescu a continuat expozeul: „Am dat ordin să se facă pentru

¹¹ ANIC, **fond PCM-CM**, dosar nr.88/1940, f.112-113.

¹² **Ibidem**.

¹³ Marcel-Dumitru Ciucă (ed.), **Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu vol. I (septembrie-decembrie 1940)**, București, 1997, p. 573-574.

¹⁴ Jacques Vergotti (n. 23 martie 1915, Luciu-Murgeni, Ialomița – d. 2000, SUA) a urmat Școala Pregătitoare de Ofițeri din București (1932-1933) și Școala Specială de Jandarmi București, a lucrat la Centrul de Instrucție Jandarmi din Odorhei și Legiunea de Jandarmi Prahova. La 6 septembrie 1940 a fost detașat la Casa generalului Ion Antonescu de la Predeal, în martie 1941 a fost mutat ca ofițer de ordonanță la Casa Militară a Regelui Mihai, apoi a fost trimis pe front, în Compania de Poliție a Diviziei 4 Infanterie (7 mai-4 august 1942). Mai multe despre viața și activitatea sa, în: Jacques Vergotti, **Fără drept de înapoiere în țară. Amintiri**, București, Editura Albatros, 2000.

¹⁵ Marcel-Dumitru Ciucă (ed.), **Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri...**, **op. cit.**, p. 574.

jandarmi 30 lei pe zi și 2000 pentru lemne de încălzit, iar din economii să se cumpere automobile mici, ieftine, cu consumație redusă. Sergenții de stradă au 2000 lei pe lună. Cum să-și facă datoria acest om? [...] În ce privește chestiunea tuberculozei trebuie luate măsuri pentru îmbunătățirea vieții jandarmilor. Trebuie făcută o vizită de examinare imediat și tot ce este suspect, tot ce este bolnav trebuie izolat și îngrijit. Jandarmii au făcut greșeli, pentru că, în primul rând, Statul a făcut greșeli față de ei. Cu începere de la 15 decembrie [1940] li se va da 30 lei pe zi, iar pentru lemne 2000. Apoi, trebuie să avem grijă de echipament. Le dau posibilitatea unei vieți omenești, iar dacă fură, îi pedepsesc aspru. Vom îmbunătăți, de la 1 ianuarie [1941], soldele plutonierilor de jandarmi”¹⁶.

Coabitarea dintre I.G.J. și Mișcarea Legionară era numai una de formă, întrucât legionarii au dorit, încă de la început, să se răzbune pe cei care-i prigoniseră în ultimii 10 ani. Alături de funcționarii din Direcția Generală a Poliției și din Serviciul Secret de Informații, jandarmii au reprezentat, de multe ori, autoritatea care i-a arestat, reprimat și chiar asasinat pe unii dintre legionari. Cel mai cunoscut caz a fost cel al comandantului Mișcării Legionare, Corneliu Zelea Codreanu, care împreună cu asasinii lui I.G. Duca și ai lui Mihai Stelescu, au fost uciși de către ofițeri și subofițeri jandarmi la 30 noiembrie 1938.

La 2 noiembrie 1940 plutonierul adjutant Nițu Ștefan șeful Secției de Jandarmi Băneasa, plutonierii șefi de post Neacșu Crăciun (Șerban Vodă), Moisescu Vasile (Progresul), Oancea Gheorghe (Pantelimon), Tașcă Vasile (Colentina), Sârbu Constantin (Ghencea) și agentul Petre Gheorghiu au fost ridicați de Oprea Constantin Popa și alți 45 de inși din Poliția legionară de la Prefectura Poliției Capitalei și duși la închisoarea Jilava¹⁷. În noaptea de 26/27 noiembrie 1940 au fost asasinați alături de generalul Gabriel (Gavrilă) Marinescu, fost prefect al Poliției Capitalei, ministru al Ordinei Publice și ministru de Interne, generalul Ioan Bengliu, fost inspector general al Jandarmeriei (1938-1940), Mihail Moruzov, șeful Serviciului Secret de Informații, Niki Ștefănescu, șeful Corpului Detectivilor din Direcția Generală a Poliției, Victor Iamandi, fost ministru al Justiției, alți jandarmi și polițiști, care au însumat 64 de persoane¹⁸. În afară de cei 7 arestați la 2 noiembrie 1940 au mai fost

¹⁶ **Ibidem.**

¹⁷ ANIC, **fond PCM-CM**, dosar nr. 250/1940, f. 13.

¹⁸ Pentru mai multe detalii, a se consulta: **Asasinatele de la Jilava..., Snagov și Strejnicul 26-27 noiembrie 1940**, ediția a II-a, București, Editura Scripta, 1992.

asasinați subofițerii Ion Stănciuc, Nicolae Zăinescu, Nicolae Bularda, Gheorghe Niculescu, Constantin Popescu-Jandarmul (toți în celula 10) alături de Petre Tudor (celula 18), fost jandarm, însă arestat din greșeală, doar din cauza unei potriviri de nume. Singura victimă a masacrului de la Jilava care a scăpat cu viață a fost tot un jandarm, plutonierul Ciurea Nicolae.

Foștii prim-miniștri și miniștri Gheorghe Tătărescu, Constantin Argetoianu, Ion Gigurtu, Mihail Ghelmegeanu, Eduard Mirto, Mihail Ralea, generalul Constantin Ilasievici, generalul medic Nicolae Marinescu, colonelul Vasile Marinescu au fost salvați de la moarte de intervenția energică a lui Alexandru Rioșanu¹⁹, subsecretar de stat pentru Poliție și Siguranță din Ministerul Afacerilor Interne, care a intervenit cu subunități de jandarmi²⁰, i-a eliberat din mâinile legionarilor, i-a trimis în locuri sigure și a asigurat paza acestora. Se pare că structura informativă a I.G.J. i-a depistat rapid pe asasinii lui Nicolae Iorga și Virgil Madgearu, asasinați în cadrul masacrului din 26/27 noiembrie 1940, dar M.A.I. nu a întreprins nimic pentru arestarea lor, conducerea legionară a instituției tergiversând acest lucru²¹.

La 20 decembrie 1940 plutonierul Sandu Mihaiu, șef de post în comuna Măgurele, a fost ridicat de o echipă de 30 de legionari condusă de Octavian Găină (șef de cabinet al ministrului Afacerilor Interne), care l-au bătut cu frânghia udă (300 lovituri)²². În urma bătăii jandarmul a stat 30 zile la pat și a primit încă 30 zile concediu medical. Plutonierul-major Marin Ciucă din Sărulești-Ilfov, sergentul-major Pârvan Stancu din Cornetu și plutonierul Gheorghe Brăescu din Chiroiu vor fi și ei victime ale răzbunării, fiind dezarmați, bătuți și maltratați de legionari²³.

În toată perioada când România a fost statul național-legionar I.G.J.

¹⁹ Alexandru Rioșanu (n. 20 februarie 1892, București – d. 30 august 1941, Cernăuți), ofițer de cavalerie în perioada 1913-1938, a deținut funcția de subsecretar de stat la Ministerul de Interne în perioada 7 septembrie 1940-27 ianuarie 1941. Pentru mai multe detalii, a se consulta: Alin Spănu, **Alexandru Rioșanu (1892-1941)**, în revista *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1-2/2010, 2010, p. 237-238.

²⁰ Vasile Bobocescu, **Momente din istoria Ministerului de Interne**, vol. I (1821-1944), București, Editura Ministerului de Interne, f. a., p. 259.

²¹ Stan Stângaciu, Octavian Burcin, Ovidiu Miron, Adrian Bălan, **Ordinea internă și apărarea României în anii 1939-1941. Contribuția Jandarmeriei române la apărarea instituțiilor de stat**, București, Editura ALL, 1999, p. 145-146.

²² ANIC, **fond PCM-CM**, dosar nr.250/1940, f. 13.

²³ **Ibidem**, f. 14-18.

a trebuit să rezolve numeroase conflicte apărute între jandarmi și reprezentanții Mișcării Legionare care comiteau abuzuri, încălcând dispozițiile legale și fiind tolerați de șefii lor. Poliția legionară, în mod special, s-a remarcat prin nenumărate ilegalități, excесе și abuzuri atât față de populația civilă cât și față de jandarmi. Până la rebeliunea din ianuarie 1941 statisticile întocmite de jandarmi au înregistrat 450 cazuri de maltratări, 323 sechestrări de persoane, 88 violări de domiciliu, 1.081 confiscări de bunuri, 1.162 vânzări forțate, 260 ocupări forțate de imobile, 65 imobile devastate, 9 asasinate (exceptând crimele din 26/27 noiembrie 1940)²⁴.

Dacă înăbușirea rebeliunii legionare din 21-23 ianuarie 1941²⁵ s-a făcut în orașe de către armată, în mediul rural posturile și secțiile de jandarmi au rămas singure în fața atacatorilor²⁶. În comuna Mândra, județul Făgăraș, șeful de post a fost chemat la primărie, înconjurat de circa 200 de rebeli și somat să predea arma și muniția. Neintimidându-se, deși a fost atacat cu focuri de armă, subofițerul a ripostat imediat împușcând mortal un rebel, după care ceilalți au renunțat să-l dezarmeze și l-au lăsat să se întoarcă la post. În comuna Trestieni, județul Ilfov, un grup de 30 de rebeli conduși de doi preoți au încercat să dezarmeze postul de jandarmi compus din trei cadre, dar n-au reușit²⁷. Bilanțul celor 3 zile de luptă contra legionarilor a dus la rănirea a 7 jandarmi, dintre care unul grav²⁸. Conform unei dări de seamă referitoare la activitatea I.G.J. pentru perioada 6 septembrie 1940-15 august 1941 se estima: „Rebeliunea din 21-23 ianuarie 1941 a demonstrat că Siguranța Internă se bazează în mare parte pe aportul Jandarmeriei și a făcut dovada dezorganizării aparatului polițienesc la care s-a ajuns în urma reformelor puse în aplicare de regimul legionar”²⁷.

²⁴ Stan Stângaciu..., **Ordinea internă...**, op. cit., p. 145.

²⁵ Mai multe detalii despre rebeliunea legionară, în: **Evenimentele din ianuarie 1941 în arhivele germane și române** (ediție îngrijită și note Radu-Dan Vlad, studiu introductiv dr. Gheorghe Buzatu), București, Editura Majadahonda, 1998; Alina Tudor, **Rebeliune sau lovitură de stat?**, în revista *Dosarele Istoriei* an IV, nr. 1 (29)/1999, p. 28-31; Ottmar Trașcă, Ana-Maria Stan, **Rebeliunea legionară în documente străine (germane, maghiare, franceze)**, București, Editura Albatros, 2002; Alex Mihai Stoenescu, **Istoria loviturilor de stat în România 1821-1999**, vol. 3 **Cele trei dictaturi**, București, Editura RAO, 2002, p. 338-416; Ion Calafeteanu, **Rebeliunea legionară văzută din cabinetul lui Antonescu**, în revista *Historia* an VI, nr. 55/iulie 2006, p. 6-13.

²⁶ ANIC, **fond IGJ**, dosar nr.89/1941, f. 118-126.

²⁷ **Ibidem**, f. 50.